

ЯВЛЕНИЕТО “ПРАНЕ НА ПАРИ” КАТО ЗАПЛАХА ЗА СТАБИЛНОСТТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ ИКОНОМИКИ

Докторант Стоян Налбантов
Катедра „Сигурност и безопасност”
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

Резюме: В настоящата публикация се изследват същността, комплексният характер и специфичните особености на понятието “пране на пари” като дейност по легализиране на незаконно придобити финансови средства и представянето им като получени от законна икономическа дейност. Изяснени са етапите, през които преминава процесът по изпиране на “мръсните” пари (*пласмент, напластяване, интегриране*) чрез използване на многобройни и твърде различни по вид и сложност операции и схеми. Изведени са негативните последици и ефекти от интегрирането на престъпно придобитите печалби във финансовата система и тяхното въздействие върху икономическия, политическия и социалния живот на страната.

Ключови думи: икономически последици, легализиране на печалби, пране на пари, престъпна дейност, финансова система.

JEL: H26, K42, O17

“MONEY LAUNDERING” PHENOMENON AS A THREAT TO THE STABILITY OF THE NATIONAL ECONOMY

Stoyan Nalbantov, PhD Student
Department of Public Safety
Cernorizets Hrabar Free University of Varna

Abstract: This article examines the nature, complexity and specific features of the term “money laundering” as an activity of legalization of illegally obtained funds and their presentation as coming from a legitimate economic activity. What are clarified are the stages through which the process of “dirty” money laundering (*placement, layering and integration*) passes using multiple operations and schemes of different types and complexity. Outlined are the negative consequences and effects from the integration of criminally acquired profits in the financial system and their impact on the economic, political and social life of the country.

Key words: economic consequences, legalization of profits, money laundering, criminal activity, financial system.

JEL: H26, K42, O17

Въведение

Едно от основните предизвикателства пред финансовия сектор в началото на XXI век е несъмнено борбата срещу изпирането на пари. Докато в близкото минало прането на пари се е свързвало основно с организираната престъпност, то днес понятието включва по-широк кръг от дейности,

практикувани както от отделни физически лица, така и от компании и корпорации с различен бизнес профил.

Нарастващата сложност на тази дейност, както и огромният обем капитали, произхождащи или свързани с нея, превръщат прането на пари в приоритетен въпрос, обхващащ различни аспекти от икономическата, политическата и правната сфера.

Въпреки, че понятието „пране на пари“ е относително ново, тази дейност не е нова. Винаги, когато се е появявала необходимост да се скрие финансов трансфер, е възниквало нещо като пране на пари. Със сигурност в Европа през късното средновековие са се оформили насоките на съвременната методология за укриване на финансови трансакции. Основният елемент, ускоряващ развитието им, е бил законът за лихварството.

Лихварството, т.е. взимането на процент от заемите в йерархията на средновековния морал заема същото място, което наркотрафикът днес. Гледало се е на него като деяние, по-тежко от престъпление, като грях. Затова наказанията са били строги - изключване от обществото, наказателни глоби и отлъчване, които всъщност са моралните еквиваленти на днешните осъждане на затвор и конфискация на имуществото. Затова, заемодателите са използвали различни практики, за да направят така, че лихвата да изглежда нещо различно от това, което е всъщност.

Когато търговците са преговаряли за плащания през далечни разстояния, те са повишавали обменните курсове, за да скрият лихвите. Претенцията е, че лихвите са специални премии, компенсиращи риска. Правели са така, че да представят разходите за лихви като наказание за закъснение, като в същото време предварително са уговарили забавянето. Всички тези трикове и някои други са били за заблуда на църковните власти и са духовен предшественик на съвременните техники за пране на пари¹.

Смята се, че понятието „пране на пари“ възниква в началото на 80-те години в САЩ, като израз на стремежа към легализиране на придобитите по незаконен начин финансови средства. Под пране на „мръсни“ пари обикновено се разбира трансформирането в легалния бизнес на придобитите чрез престъпни сделки пари, с цел да се прикрие и заличи техният нелегално-криминален произход².

Същност и основни характеристики на понятието „пране на пари“

Изпирането на пари и противодействието му в световен, регионален и национален мащаб е предмет на изследвания от учени и експерти в областта на наказателното право, криминологията, криминалистиката, теорията на оперативно-издирвателната дейност. Определянето на понятието „изпиране на пари“ изисква да се изведат най-общите характеристики, които в съвкупността си да разкриват неговото съдържание.

Джералд Мобиус определя прането на мръсни пари като процес, при който целта е да се оперира със средства, най-вече финансови, произхождащи от незаконни дейности, по начин при който да изглежда, че източникът им е законен³.

¹ Нейлър, Р. Печалбите от престъпността, София, 2005, с. 215.

² Стоянов, В. Основи на финансите, София, 2005, с. 419.

³ Мобиус, Дж. Пране на мръсни пари. // *Информационен бюлетин на НИКК – МВР*, София, 1995, бр.87, с. 10-26.

Разглеждайки примери на извършени сделки, предимно с търговски характер, Мобиус описва движението на мръсните пари в рамките на три отделни фази с наименования „предпране”, „същинско пране” и „рециклиране”. При предпрането се осъществява първоначална трансформация на мръсните пари, при втората фаза трансформацията продължава, а рециклирането е свързано с връщането и ползването на вече изпраните пари от определени лица.

Характерно за определението на Мобиус е това, че процесът на изпиране се разглежда като съвкупност от закономерно следващи фази, представляващи единна линия с цел изчистване узаконяване на средствата. При развитието на процеса фазите са относително обособени, но при всяка от тях се оперира с мръсни пари, докато те придобият законен вид.

Франц Било определя прането на пари като една от най-важните цели на престъпните сдружения - влагане на получените от незаконни сделки средства така, че те да носят възможно най-висока печалба и да са защитени от всякакви кризи⁴. Чрез посочването на незаконните сделки като единствен източник на мръсни пари, той стеснява възможностите за придобиването им в сравнение с широкия кръг незаконни дейности, очертани в определението на Мобиус. Било сочи изпирането като влагане на мръсните пари по начин да възвръщат висока печалба и да са защитени от отнемане.

Мобиус, в сравнение с Било, разглежда изпирането на пари по-широко – като процес, структуриран от определени фази, през които да преминат мръсните пари, и движението да бъде предпоставка за скъсване на връзката им с източника. Най-съществената разлика в двете определения е, че изпирането на пари, определено от Било, е цел на престъпните сдружения, докато Мобиус допуска изпиране и от лица, вършещи предикатните престъпления самостоятелно.

Никола Филчев определя изпирането на мръсни пари като използване на финансови институции за легализиране на облагите от първоначалното престъпление⁵. Облагите могат да бъдат получени само от престъпление, което изключва получаване на мръсни пари от друго правонарушение.

Филчев свързва изпирането с финансовите институции - единственото средство за легализиране на мръсните пари. Според него изпирането се реализира само и единствено чрез банките, застрахователните дружества, инвестиционните посредници, небанковите финансови институции.

Пламен Панайотов обозначава изпирането на пари най-общо като дейност по прикриване на съществуването, на незаконния произход или на използването на доходи от престъпления и осъществяването след това с тях на такива икономически операции, създаващи условия, при които те да изглеждат като придобити по законен начин⁶.

Панайотов обобщава същностните характеристики на изпирането на пари по следния начин. На първо място - касае се за дейност, която не познава държавни граници и регионални ограничения и се осъществява

⁴ **Било**, Фр. Проследяването на престъпни печалби (Възможности и граници при прането на пари и проследяването на престъпните печалби от икономическа гледна точка). // *Информационен бюлетин на НИКК – МВР*, София, 1995, бр.87, с. 27-38.

⁵ **Филчев**, Н. Контролът върху изпирането на мръсни пари. // *Финансово – данъчен контрол*, 1996, кн.11, с.14-19.

⁶ **Панайотов**, Пл. Изпирането на пари по наказателно право. София, 1998, с.16-19.

предимно от престъпни организации. На второ място - съществува изключително разнообразие на начините за изпиране, като изборът на подходящи варианти зависи от въображението, интелектуализацията и професионализацията на извършителите. На трето място - наличието на противоречие между бързото легално движение на стоки, услуги и капитали и необходимостта от контролиране на това движение от държавата поражда, и впоследствие повишава латентността на изпирането. И накрая - потоците мръсни пари са изключително мобилни, което нерядко води до неефективно противодействие от специализираните органи на МВР и органите на съдебната власт.

Боян Станков изследва изпирането на пари в тесен и широк смисъл⁷. В тесен смисъл то се определя като смяна/обмяна на банкноти с престъпен произход в други имуществени стойности. Независимо, че преобладаващата част от печалбата е във вид на пари, с “банкноти” не се изчерпва понятието “мръсни пари”, а е събирателно за всякакъв вид незаконни доходи, ценности, произведения с историческа и културна стойност, недвижимости, промишлени, търговски и др. обекти. В широк смисъл прането се разглежда като рециклиране на престъпни имуществени стойности в легалния стопански оборот с оглед прикриване на техния престъпен произход. Определението разширява обхвата на пране на мръсни пари като обхваща всички “имуществени стойности” с престъпен произход и акцентира върху действията по тяхното прикриване.

Станков разглежда изпирането на пари като елемент от съвкупността на престъпни дейности, насочени срещу икономическия ред и формиращи транснационалната организирана престъпност, и го определя като „действия, извършени за прикриване произхода на придобити чрез престъпление печалби и техния собственик с цел участие в легалната икономика”.

Димитър Динев определя прането на пари като „измиване” на постъпления, придобити по незаконен път, с цел прикриване техния истински източник⁸. Той посочва, че нещата, които перачът на пари желае да постигне, са: 1) да премести парите, 2) да намали тяхното количество и 3) да промени техния валутен характер, за 4) да стане възможно оправданието, 5) изразходването или 6) инвестирането им, като в същото време 7) ги укрива от обявяване и 8) от облагането им с данъци. Всички тези действия са форми на изпиране на пари. Но за да бъде прането класифицирано като престъпление, е задължително парите или имуществото да бъдат свързани или да са възникнали в резултат на престъпление, генериращо парични постъпления.

В определенията на отделните автори и експерти изпирането на пари се разглежда като последваща престъпна дейност за легализиране на придобити по неправомерен начин средства. Това е дейност по прикриване съществуването на незаконни имуществени облаги или на използването им и осъществяването с тях на такива икономически операции, при които средствата да изглеждат като получени от легална икономическа дейност.

Всички автори в една или друга степен застъпват становището, че финансовата система е необходимо условие за успешно изпиране на пари, а окончателното узаконяване на мръсните пари се реализира в легалната икономика.

⁷ Станков, Б. Криминология. Видове престъпност. Варна, 2007, с. 327.

⁸ Динев, Д. Прането на пари: разпознаване, разкриване и превенция. // Юбилейна конференция на ФСФ – УНСС, София, 2007.

Същевременно се открояват някои различия в тълкуванието и формулирането на източниците на придобитите „мръсни пари”. Едни автори (Мобиус, Станков) разглеждат изпирането на пари като узаконяване на средства, получени не само от извършени престъпления, а и от други правонарушения. Други (Било, Филчев, Панайотов) определят източниците на мръсните пари само като престъпления.

В специализираната литература именно средствата, получени от извършването на престъпления, са известни като мръсни пари. Според Н. Филчев те са „облаги от първоначалното престъпление”⁹, за Б. Станков са събирателно понятие за „всякакъв вид незаконни доходи, ценности, произведения с историческа и културна стойност, недвижимости, промишлени, търговски и др. обекти”, защото с „банкноти” не се изчерпва понятието „мръсни пари”¹⁰.

При определяне и изясняване на понятието „мръсни пари” целта е да се подчертае, че предмет на съответното поведение са блага с неясен, „мръсен”, престъпен произход, а самото поведение по своето съдържание е предназначено да ги „пречисти”, да им даде вид, че са резултат от законна дейност¹¹.

Под „мръсни пари” би следвало да се разбират всякакви по вид неправомерно придобити активи от престъпления и други правонарушения, както и доходите и печалбите от тяхната реализация в търговския и гражданския оборот. В тази връзка приемането на становището на авторите, които определят източниците на мръсни пари само като престъпления, би ограничило приложното поле на наказателната репресия спрямо извършителите на изпиране на пари. Извън обсега на мръсните пари ще останат големи по размер имуществени стойности, получени например от системно укриване на данъчни задължения. Самото укриване на данъчни задължения чрез въздържане от деклариране на доходи според българското законодателство е административно нарушение на данъчен закон, а не престъпление.

Аргументите в тази насока са достатъчни, за да се приеме становището на първата група автори, според които мръсните пари са придобити по незаконен начин, включително и чрез престъпление. Още повече, че би се нарушил принципът на справедливостта, ако се допусне със средства от административни нарушения да се реализират сделки и финансови операции, без това да е наказуемо.

В действителност прането на пари е престъпление, което има за цел да „заличи” следите на друго предходно (предикатно) престъпление. И въпреки, че незаконният трафик на наркотици и финансовите престъпления остават най-разпространения източник на „мръсни” пари, съществуват и други престъпления, от които се извличат финансови облаги¹²:

- незаконна продажба на природни ресурси - нефт, газ, метали;
- контрабанда на алкохол, цигари, оръжия и наркотици;

⁹ Филчев, Н. Теоретични основи на наказателното законотворчество. София, 2004, с.283.

¹⁰ Станков, Б. Криминология. Видове престъпност. Варна, 2007, с. 327.

¹¹ Панайотов, Пл. Изпирането на пари по наказателно право. София, 1998, с.17, 144, 159.

¹² Минева, Ст. Изпирането на пари като опасност за националната сигурност. // *Научен Алманах ВСУ "Ч.Храбър"*, Варна, кн.3, 2003 г., стр.90-95.

- доходи от дейности като проституция, отвличане и незаконен трафик на хора, кражби, грабежи и други;
- престъпления свързани с присвояване на държавна собственост, укриване на данъци, незаконни инвестиционни операции.

Важно е да се отбележи, че тези престъпления и последващото легализиране на получените доходи са най-разпространени в ясно локализиращи региони на света и по-точно в среда с подходящи условия. Такива могат да бъдат страни с неадекватно законодателство по отношение на този вид престъпления, с корумпирана или с възможност за корумпиране финансова система, корупция във висшите кръгове на властта, липса на адекватни мерки за противодействие в смисъл невъзможност за прилагане от страна на компетентни органи и законите за разследване на престъпления или липса на координация и сътрудничество между тези органи.

Фази в процеса по изпиране на “мръсни пари”

Чрез различните форми на престъпна дейност се натрупват огромни, колосални парични средства и въпреки че е почти невъзможно да се определят по статистически начин размерите на изпираните пари в международен мащаб, използването на различни икономически показатели помага на Международния Валутен Фонд (МВФ) да определи, че изпираните пари са между 2 и 5 на сто от световния брутен вътрешен продукт¹³, или най-малко между 590 милиарда и 1,5 трилиона щатски долара годишно¹⁴. Държавният департамент на САЩ оценява прането на пари в света на 1 трилион долара годишно¹⁵, а според други оценки общият годишен оборот достига до 2.8 трилиона щатски долара на годишна база¹⁶. Съгласно калкулираните от проф. Фридрих Шнайдер от университета в Линц /Австрия/ данни за обема на пране на пари в двадесетте най-развити страни – членки на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОЕСД)¹⁷ през 2006г. 1,1 трилиона щатски долара са били обект на “изпиране” в разглежданите държави¹⁸. Не подлежи на съмнение фактът, че огромна част от тези капитали имат съприкосновение с финансовата и в частност с банковата сфера, на която се гледа като на удобен инструмент за транслиране на средства с незаконен произход през отделните етапи на тяхното легализиране.

За да се разходват или инвестират по-нататък изпираните пари, афиширани като придобити от законен бизнес, трябва да се прикрие първоначалният им престъпен произход. Това се прави чрез въвеждането на тези средства в

¹³ **Reuter, P., Truman E.** Anti-Money Laundering Overkill? // *The International Economy*, 2005, Vol. 19, Issue 1, p. 56.

¹⁴ **Manney, R.** Money Laundering: The Global Threat to the Integrity of Financial Systems. // *Wilmott*, published on wilmott.com in January 2002.

¹⁵ **Chamberlin, W.** The Fight Against Money Laundering. // *Economic Perspectives*, An Electronic Journal of the U.S. Department of State, 2001, Vol.6, № 2, p. 2.

¹⁶ **Walker, J.** How Big is Global Money Laundering. // *Journal of Money Laundering Control*, 1999, Vol.3, p. 25-37.

¹⁷ Австралия, Австрия, Белгия, Великобритания, Германия, Гърция, Дания, Ирландия, Испания, Италия, Канада, Нова Зеландия, Норвегия, Португалия, САЩ, Финландия, Франция, Холандия, Швейцария и Япония.

¹⁸ **Schneider, F.** Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings. // *Economics of Security*, 2010, №26, p. 14.

Стоян Налбантов

стопанския оборот и осъществяване в различни стадии на многобройни и твърде различни по вид и сложност операции и схеми¹⁹.

В литературата, изпирането на пари традиционно се разглежда като трифазен процес²⁰. Трите фази са: **пласмент**, **напластяване** и **интеграция**. Това разбиране е изключително разпространено сред изследователите и институциите, ангажирани с проблема.

През фазата на **пласмент** (*нар. още влагане, пласиране, депозиране*) парите, придобити от престъпна дейност се пласират най-често във финансовите институции. Тази фаза в процеса на изпирането на пари включва физическото преместване на парите в законната финансова система. За тази цел се използват различни техники, като традиционни методи за контрабанда и за транспортиране на средствата, включване на парите във финансовата система като депозит по банкова сметка и т.н. Когато парите се депозират, те стават неразличими от законно спечелените доходи от легални бизнес дейности.

Именно чрез депозирането мръсните пари стават по-малко мръсни, тъй като при тяхното заемане от банката под формата на серия банкови влогове или депозити, парите стават собственост на банката, която се задължава на падежа или при поискване да ги върне вече чисти, и то олихвени. Мръсните пари могат да се трансформират от извършителя на предикатното престъпление или от негов представител, който получава ролята на перач.

При етапа на пласмент, когато престъпно придобитите средства влизат в първоначален контакт с финансовата система, схемите за пране на пари са най-уязвими от разкриване, тъй като връзката на мръсните пари с първоизточника им е стабилна и се установява сравнително лесно²¹.

През втората фаза – **напластяване** (*нар. още разслояване, маскиране, прикриване*), целта е да се скрие престъпния произход на средствата чрез серии от транзакции за преобразуване на капиталите от един тип активи в друг. Транзакциите обикновено се извършват чрез услугите, предлагани от институциите, които са част от законния финансов сектор и сами по себе си не се различават от обичайните транзакции, осъществявани чрез финансовия сектор. Различието идва от първоначалното намерение при извършването на тези транзакции, което не е те да доведат непременно до печалба, а да придадат на средствата, генерирани от престъпление, вид на придобити от законни източници. За постигане на тази цел в много случаи, перачите са склонни да претърпят загуби от операциите, които извършват.

Фазата се определя като напластяване, защото традиционно осъществяваните транзакции се извършват по последователен начин, където една транзакция се натрупва върху друга и формират конструкция от пластове²². Освен това, много често капиталите се напластяват през цялата финансова система, посредством разнообразие от транзакции, които се изпълняват

¹⁹ **Ferwerda J.** Criminals Saved our Banks: The Effect of Money Laundering during the Financial Crisis. // *Paper presented at the conference " Challenges of a New Europe: Chances in Crisis"*, University of Utrecht (The Netherlands), Dubrovnik, 2010, p.4.

²⁰ **Ганчева, Д.** Борба срещу изпирането на пари и новият режим на платежните услуги в Европа. // *Общество и право*, 2010, №10, с. 17-33.

²¹ **Янев, Р.** Изпиране на пари: Понятие, исторически преглед и правна уредба на мерките за противодействие. // *Годишник – Академия Министерство на вътрешните работи*, София, 2007, № 23, с. 120.

²² **Molander R., Mussington, D. Wilson. P.** Cyberpayments and Money Laundering. Problems and Promise. Santa Monica and Washington, 1998, p.5.

Стоян Налбантов

едновременно. Така се създава сложна паяжина от финансови сделки, с която перачите целят да затруднят свързването на облагите обратно с техните престъпни източници²³.

С цел още по-сериозно затруднение при евентуално разследване, в този етап често се използват офшорни фирми и сметки в държави, известни със строгото опазване на банкова тайна и немарливост при прилагане на законодателството по контрола върху прането на пари, за да се усложни намирането на информация, която да идентифицира собствениците на паричните средства. На следващ етап от време започва едно движение на парични средства между компании, докато накрая се загубва представата за източника и характера на средствата. В средата от динамични финансови потоци се осъществява масираното прикриване на съмнителните средства. Прилагането на различни варианти на „взаимно заемане“, „двойно фактуриране“, сключване на сделки на различни нематериални услуги са често използвани техники.

При „взаимното заемане“ престъпните средства се влагат в офшорна компания, която тайно се контролира, и след това си ги заема сама на себе си²⁴. Тази техника функционира защото е трудно да се определи кой всъщност контролира офшорните сметки в някои държави. При „двойното фактуриране“ (измама прилагана за внасяне и изнасяне на средства от една държава), офшорната компания води няколко счетоводства. За да се прехвърлят „чисти“ пари в държавата, компанията надписва разходите по износа на някоя стока или услуга. Ако се цели избягване на данъчното облагане, се надписва стойността на вноса на националната компания.

Други методи за разграничаване включват покупката на големи активи - акции, автомобили, самолети, яhti, билети за пътувания, които обикновено се регистрират на някого, за да се отдалечат парите колкото се може по-далече от мястото на създаването им. Казината са често използвано място, защото там е значителен кешовият оборот. Веднъж обърнати в жетони за игра, средствата изведнъж се оказват печеливши и печалбите от залога се прибират чрез чек от банката на казиното.

При фазата на напластяването парите, които се изпират стават неразличими на пръв поглед от „чистите“ пари, придобити по законен начин. Но все още доходите и печалбите от финансовите операции не могат да се ползват безпрепятствено и спокойно от престъпните групи и организации. Поради тази причина процесът по изпирането на пари завършва с тяхната легализация чрез интегрирането им предимно в стопанския оборот.

Последната фаза е **интегриране**. При нея „мръсните пари“ се вливат в легалната икономика, след като вече е създадена илюзия, че имат законен произход²⁵. Смесват се мръсни, по-малко мръсни и чисти пари и окончателно се губи връзката с първоначалното престъпление или друго правонарушение. Интегрирането включва техники, толкова многобройни и разнообразни, колкото тези използвани в легалния бизнес за нарастване на приходите и намаляване на данъчните задължения. Но най-често, според изследователите, това се прави чрез купуване на недвижими имоти, хотели,

²³ Робинсън, Дж. Перачите на пари, София, 2002, с. 19.

²⁴ Cuellar, M. The Tenuous Relationship Between the Fight Against Money Laundering and the Disruption of Criminal Finance. // *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 2003, Vol.93, p.333.

²⁵ Lilley, P. Dirty Dealing: The Untold Truth About Global Money Laundering, International Crime and Terrorism. London and Philadelphia, 2006, p.51.

Стоян Налбантов

ресторанти, търговски обекти и т.н. В този етап е много трудно без сериозно разследване, парите да бъдат свързани с първоначалния им престъпен произход.

Етапът на интеграция е кулминацията на успешната схема за пране на пари и средствата могат да се използват от престъпниците почти безпрепятствено за техните цели. Така процесът на изпиране на пари дава възможност на тези лица свободно да се наслаждават на приходите от престъпната си дейност, без тези средства да се асоциират с дейността, от която са придобити, и да изглеждат като законно получени.

Етапите, през които преминава процеса по пране на пари, могат да бъдат илюстрирани със следния пример²⁶: наркотрафикант на метамфетамини, който няма легална работа и няма как да обясни богатството си, затова е нужно да го изпере. Схемата се реализира на няколко етапа: *Първо*, трябва да се промени формата на парите от пари в брой, получени от продажба на наркотици в нещо, което не би привлякло внимание (пасиране). *Второ*, престъпникът не иска да бъде свързан с източника на парите (напластяване). *Накрая*, парите трябва да изглеждат законни, така сякаш са изкарани по честен начин.

Схемата е проста. Трафикантът решава да вкара голяма сума пари, 275 000 долара, в банкова сметка на името на майка си. Това трябва да бъде направено чрез множество депозити под 10 000 долара (това е сумата, над която в САЩ задължените лица трябва да докладват сделката на компетентните органи. В България сумата е 10 000лв. или нейната равностойност в чужда валута). Така част от парите са успешно пасирани – тяхната форма се променя.

Престъпникът трябва също така да напласти (изпере) сделката, като постави друг човек между себе си и парите. Затова наркотрафикантът би трябвало да създаде още няколко банкови сметки, използвайки други лица и да ги прехвърли към още няколко сметки. Но той не прави този ход, което всъщност е била и грешката му и което по-късно позволява разкриването му.

След като пасира парите в банката, перачът купува малък магазин с 275-те хиляди долара от сметката на майка му. Майката великодушно наема сина си да управлява магазина. Това осигурява на престъпника порядъчно обяснение за неговия доход. След това той си наема човек, който да продава, а неговите задължения се свеждали до това да ходи до банката, за да внася дневния оборот. Проверявайки документите на магазина, разследващите били заинтересовани от факта, че депозитите били средно около 3000 долара на ден. Това означавало, че за един месец (ако магазинът работи без почивен ден) се прави 90 000 долара оборот.

Предишният собственик също бил впечатлен, тъй като дневният му оборот, преди да продаде магазина, бил около 300 долара, т.е. 9000 месечно. Но тъй като депозитите на престъпника не надхвърляли 10 000 долара, те не били докладвани от банката. Тези пари той използвал за изплащане на своята много голяма заплата, за закупуване на друга собственост и т.н. Така той имал официален доход, който можел да бъде потвърден с документи и да се възползва от ипотечен кредит, да купи кола или да ги използва за каквото си поиска. По този начин парите от наркотиците били успешно изпрани и интегрирани във финансовата система.

²⁶ **Madinger**, J. Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators. Boca Raton, Florida, 1999, p. 18.

Тази схема за пране на пари е елементарна, но извършителят успява да скрие първоизточника на доходите. Той успешно създава илюзията за законно придобито богатство. Разбира се, при една задълбочена проверка със сравняване на дневните продажби и декларираната сума оборот, би могло да се разкрие несъответствието. Но дали това ще стане зависи от много фактори и в много случаи, ако перачът не буди съмнение за престъпление, той не попада под ударите на закона.

Класическият процес на изпиране на пари може да бъде представен схематично по следния начин²⁷:

Фигура1. Процес на изпиране на пари

Въпреки големия консенсус сред авторите, за трите фази, през които преминава процесът на изпиране на пари, трябва да се има предвид, че те са по-скоро генерализация, базирана на опита на изследователите и не съществуват непременно в този строг вид. Не във всички случаи процесът на изпиране на пари преминава през всичките три фази, т.е. парите могат да бъдат изпрани само чрез една от тези фази. Освен това, често те се вливат една в друга. Поради това, понякога е трудно да се установи към коя фаза да се определи дадена отделна операция.

В някои случаи е възможно да се включват повече от посочените фази. Например възможно е преди фазата на пласмент да има подготвителна фаза. Въпреки това, в класическия си вид, според повечето изследователи, прането на пари преминава през тези три фази и смисъла на разграничението им е по-добро познаване на дейностите, които са част от изпирането на пари.

²⁷ Петрунов, Г. Изпиране на пари:идея, фази, противодействие. // Юридически свят, 2010, №1, с. 159-170.

Последици и ефекти от прането на пари

Изпирането на пари с престъпен произход е механизмът, чрез който престъпниците целят постигане на максимална доходност и рентабилност на престъпленията, независимо от какъв вид са те. Това е финалният етап от дейността на организираната престъпност, когато се натрупват огромни, колосални парични средства или други имуществва, представяни в обществото за законно придобити след прикриване на първоначалния им престъпен произход. Интегрирането на тези средства в стопанския живот на страните оказва неблагоприятно въздействие върху техните икономики, политически и социални структури и могат да бъдат очертани редица негативни ефекти и последици²⁸:

- *Подкопаване на основите на легалния частен сектор*

Участниците в процеса по изпиране често използват компании - паравани, които смесват приходите от престъпления с такива от законни дейности. Тези компании имат достъп до значителни количества мръсни пари, които им позволяват да финансират производства и да предоставят собствени продукти и услуги при цени, по-ниски от пазарните. В някои случаи компаниите - паравани са в състояние даже да предложат цени, по-ниски от производствените разходи. По този начин тези компании получават предимство пред законните търговци, които черпят средства от финансовите (парични и капиталови) пазари. Това затруднява, а в някои случаи и отнема възможността на легалните търговски дружества да се конкурират със субсидираните с мръсни пари компании - паравани, което довежда до изтласкването на първите от пазара.

В страни с нововъзникващи пазари движението на големи потоци мръсни пари може да доведе до загуба на контрола на правителствата върху икономическата политика. В някои случаи натрупаните активи от пране на пари могат да послужат за монополно завладяване на пазари и дори на малки икономики²⁹.

- *Нарушаване на надеждността на финансовите институции*

При липса на контрол прането на пари може да наруши надеждността на финансовите институции в дадена страна. Поради високата степен на интегриране на капиталовите пазари, прането влияе негативно върху валутните курсове и лихвените проценти³⁰. В крайна сметка легализираните средства се вливат в глобалната финансова система, откъдето могат да навредят на националните икономики и валути. Затова изпирането на пари не е само проблем на прилагането и спазването на законите, а представлява сериозна заплаха за националната и международната финансова сигурност³¹.

²⁸ **McDowell, J.** The Consequences of Money Laundering and Financial Crime. // *Economic Perspectives An Electronic Journal of the U.S. Department of State*, 2001, Vol.6, № 2, p. 6.

²⁹ **Григорова, М.** БНБ срещу изпирането на пари. // *Банки Инвестиции Пари*, 2005, №9, с.35-37.

³⁰ **Unger, B.**, The amounts and effects of money laundering. // *The Dutch Ministry of Finance Report*, Netherlands, 2006, p.89.

³¹ **Янев, Р.** Изпиране на пари: Понятие, исторически преглед и правна уредба на мерките за противодействие. // *Годишник – Академия Министерство на вътрешните работи*, София, 2007, № 23, с. 103.

- *Затрудняване на функционирането на финансовите пазари*

Изпирането на пари възпрепятства развитието както на основните финансови пазари, така и на нововъзникващите пазари. В действителност всяка страна включена в международната финансова система, е изправена пред заплахата от влягане на престъпно придобити средства в икономиката ѝ. Тъй като нововъзникващите пазари отварят икономиките и финансовите си сектори, те стават все по-привлекателни цели за реализация на процеса по изпиране на „мръсни“ пари. Усилията на различните власти във водещите финансови пазари и в множество офшорни финансови центрове за борба с това явление допълнително стимулират участниците в изпирането да се пренасочват към нововъзникващи пазари.

- *Неустойчиво икономическо развитие*

Нерационалното и неефективно инвестиране на средствата от престъпен произход са израз на стремежа за гарантиране на постъпленията на участниците в процеса. Вложенията в дейности, които не носят гарантирани приходи и тяхното пренасочване към нискокачествени инвестиции, могат да се отразят както на темповете на икономически растеж на цялото общество, така и на изкривеното отраслово развитие на икономиката.

- *Ограничаване на икономическата политика*

Концентрирането на потока от средства с престъпен произход в определени райони могат да окажат пагубно въздействие върху провежданата политика от местните и централни власти. Многократното превишаване на тези средства спрямо бюджетите на публичната власт я лишава от икономически лостове за провеждане на държавна политика. Централизираното определяне на валутните курсове, лихвените проценти и търсенето на пари може да бъде повлияно в негативен аспект от монополно завладени пазари и изкуствено изкривяване цените на стоките и активите³².

- *Бюджетни дефицити*

Изпирането на пари намалява данъчните приходи и тяхната събираемост и косвено вреди на изрядните данъкоплатци. Мръсните пари не се декларират поради опасност да се открие произходът им от данъчните органи и да бъдат конфискувани. Загубата на приходи обикновено води до по-високи данъчни ставки в сравнение със ставките, които биха били нормални, ако мръсните пари бяха законни и декларирани.

- *Увеличение на държавните разходи*

Процесът по изпирането на „мръсни“ пари позволява на извършителите на престъпления да разширяват дейността си. Това води до увеличаване на разходите на държавите за борба с престъпността, преразпределение на средства и увеличаване на данъците. Отрицателен социално-икономически ефект от прането на пари е и трансферът на власт от правителството към извършителите на престъпления. Икономическата сила на

³² Ставрова, Ел. Системи за превенция на достъпа на мръсни пари до финансово-кредитната система. Благоевград, 2005, с. 46-47.

Стоян Налбантов

лицата, изпиращи пари, има корумпиращ ефект върху всички елементи на обществото.

- *Риск за репутацията на държавата*

Създаването на условия за разрастването на процесите по легализирането на доходи от престъпен бизнес оказва пряко влияние върху международния имидж на държавите, допуснали на територията си такива дейности. Сигурността и устойчивостта на пазарите се компрометира от процесите на легализиране на средствата от престъпен бизнес, от финансови измами, корупция. Негативният имидж ограничава легалните възможности за устойчиво развитие и привлича международния престъпен бизнес за реализирането на краткосрочни цели. Трудното възстановяване на нарушения имидж на страните струва много често скъпо на данъкоплатците поради митнически, финансови, визови и други ограничения.

- *Нарушаване на пазарната организация*

Престъпните организации разполагат с необходимите финансови средства, за да спечелят приватизационни търгове и конкурси и чрез контрол върху придобитите дялове и акции да влияят върху важни дейности, обекти или отрасли от икономиката. Така се увеличава рискът и от нелоялна конкуренция. Ако приватизационните инициативи са икономически изгодни, те могат да послужат и като средство за рециклиране на изпрани пари.

Широкоспектърните негативни последици от изпирането на придобити по престъпен начин капитали изправя държавите и световната общност пред сложно и динамично предизвикателство. Глобалният характер на явлението изисква глобални стандарти за противодействието му и международно сътрудничество в стремежа на различните институции да намалят възможностите на престъпниците и престъпните организации да използват придобитите средства.

Заключение

Прането на пари привлича повече престъпност – колкото то е по-успешно, толкова повече престъпления ще могат да се извършват от собствениците на парите. Изпраните средства не само дават възможност на престъпниците да се наслаждават на плодовете от своята престъпна дейност, но те водят до нейното разширяване, укрепване и експанзия във всяка една сфера на обществото. *Най-напред* става дума за обществено явление, което не познава държавни граници и регионални ограничения. То се характеризира с възможността за „привързване” към която и да е банкова или небанкова финансова институция, към която и да е част от международната финансова система. *Второ*, в редица случаи изпирането на пари се осъществява от престъпни организации, чиято цел не се изчерпва с това да се придобиват повече облаги от престъпления. Цели се по-нататък тези облаги да се използват за установяване и поддържане на властови позиции, позволяващи въздействие върху политиката, управлението, медиите и в крайна сметка върху определени обществени групи. *Трето*, налице е изключително многообразие на вариантите, в които протича изпирането на пари. Повечето от тях са свързани с осъществяване на многоходови икономически операции, които оказват

неблагоприятно въздействие върху икономическия, политическия и социалния живот в страната. **Четвърто**, финансовата система е необходимо условие за успешното изпиране на пари, а окончателното узаконяване на мръсните пари се реализира в легалната икономика. **Пето**, налице е противоречие между характерното за пазарната икономика свободно и бързо движение на стоки и капитали, от една страна, и необходимостта от контролиране на това движение от държавата, от друга страна. Затова е необходимо прилагането на изключително гъвкава технология за засичане на опити за пране на пари, която да не затрудни нормалното функциониране на финансовата и банковата сфера и да не се превърне в пречка за бизнеса.

Използвана литература

1. Bilo, Fr. Prosledyavaneto na prestapni pechalbi (Vazmozhnosti i granitsi pri praneto na pari i prosledyavaneto na prestapnite pechalbi ot ikonomicheska gledna tochka). // Informatsionen byuletin na NIKK – MVR, Sofiya, 1995, br.87. [Било, Фр. Проследяването на престъпни печалби (Възможности и граници при прането на пари и проследяването на престъпните печалби от икономическа гледна точка). // *Информационен бюлетин на НИКК – МВР*, София, 1995, бр.87.]
2. Gancheva, D. Borba sreshtu izpiraneto na pari i noviyat rezhim na platezhnite usluzhi v Evropa. // Obshtestvo i pravo, 2010, №10. [Ганчева, Д. Борба срещу изпирането на пари и новият режим на платежните услуги в Европа. // *Общество и право*, 2010, №10.]
3. Grigorova, M. BNB sreshtu izpiraneto na pari. // Banki Investitsii Pari, 2005, №9. [Григорова, М. БНБ срещу изпирането на пари. // *Банки Инвестиции Пари*, 2005, №9.]
4. Dinev, D. Praneto na pari: razpoznavane, razkrivane i preventsiya. // Yubileyna konferentsiya na FSF – UNSS, Sofiya, 2007. [Динев, Д. Прането на пари: разпознаване, разкриване и превенция. // *Юбилейна конференция на ФСФ – УНСС*, София, 2007.]
5. Mineva, St. Izpiraneto na pari kato opasnost za natsionalnata sigurnost. // Nauchen Almanah VSU “Ch.Hrabar”, Varna, kn.3, 2003. [Минева, Ст. Изпирането на пари като опасност за националната сигурност. // *Научен Алманах ВСУ “Ч.Храбър”*, Варна, кн.3, 2003.]
6. Mobius, Dzh. Prane na mrasni pari. // Informatsionen byuletin na NIKK – MVR, Sofiya, 1995, br.87. [Мобиус, Дж. Пране на мръсни пари. // *Информационен бюлетин на НИКК – МВР*, София, 1995, бр.87.]
7. Neylar, R. Pechalbite ot prestapnostta. Sofiya, 2005. [Нейлър, Р. Печалбите от престъпността. София, 2005.]
8. Panayotov, Pl. Izpiraneto na pari po nakazatelno pravo. Sofiya, 1998. [Панайотов, Пл. Изпирането на пари по наказателно право. София, 1998.]
9. Petrunov, G. Izpirane na pari: ideya, fazi, protivodeystvie. // Yuridicheski svyat, 2010, №1. [Петрунов, Г. Изпиране на пари: идея, фази, противодействие. // *Юридически свят*, 2010, №1.]
10. Robinsan, Dzh. Perachite na pari. Sofiya, 2002. [Робинсън, Дж. Перачите на пари. София, 2002.]
11. Stavrova, El. Sistemi za preventsiya na dostapa na mrasni pari do finansovo-kreditnata sistema. Blagoevgrad, 2005. [Ставрова, Ел. Системи за

- превенция на достъпа на мръсни пари до финансово-кредитната система. Благоевград, 2005.]
12. Stankov, B. Kriminologiya. Vidove prestapnost. Varna, 2007. [Станков, Б. Криминология. Видове престъпност. Варна, 2007.]
 13. Stoyanov, V. Osnovi na finansite, Sofiya, 2005. [Стоянов, В. Основи на финансите, София, 2005.]
 14. Filchev, N. Kontrolat varhu izpiraneto na mrasni pari. // Finansovo – danachen kontrol, 1996, kn.11. [Филчев, Н. Контролът върху изпирането на мръсни пари. // *Финансово – данъчен контрол*, 1996, кн.11.]
 15. Filchev, N. Teoretichni osnovi na nakazatelnoto zakonotvorchestvo. Sofiya, 2004. [Филчев, Н. Теоретични основи на наказателното законотворчество. София, 2004.]
 16. Yanev, R. Izpirane na pari: Ponyatie, istoricheski pregled i pravna uredba na merkite za protivodeystvie. // Godishnik – Akademiya Ministerstvo na vatreshnite raboti, Sofiya, 2007, № 23. [Янев, Р. Изпиране на пари: Понятие, исторически преглед и правна уредба на мерките за противодействие. // *Годишник – Академия Министерство на вътрешните работи*, София, 2007, № 23.]
 17. Chamberlin, W. The Fight Against Money Laundering. // *Economic Perspectives*, An Electronic Journal of the U.S. Department of State, 2001, Vol. 6, № 2.
 18. Cuellar, M. The Tenuous Relationship Between the Fight Against Money Laundering and the Disruption of Criminal Finance. // *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 2003, Vol.93.
 19. Ferwerda J. Criminals Saved our Banks: The Effect of Money Laundering during the Financial Crisis. // *Paper presented at the conference "Challenges of a New Europe: Chances in Crisis"*. University of Utrecht (The Netherlands), Dubrovnik, 2010.
 20. Lilley, P. Dirty Dealing: The Untold Truth About Global Money Laundering, International Crime and Terrorism. London and Philadelphia, 2006.
 21. Madinger, J. Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators. Boca Raton, Florida, 1999.
 22. Manney, R. Money Laundering: The Global Threat to the Integrity of Financial Systems. // *Wilmott*, published on wilmott.com in January 2002.
 23. McDowell, J. The Consequences of Money Laundering and Financial Crime. // *Economic Perspectives*, An Electronic Journal of the U.S. Department of State, 2001, Vol. 6, № 2.
 24. Molander R., D. Mussington, P. Wilson. Cyberpayments and Money Laundering. Problems and Promise. Santa Monica and Washington, 1998.
 25. Reuter, P., E. Truman. Anti-Money Laundering Overkill? // *The International Economy*, 2005, Vol. 19, Issue 1.
 26. Schneider, F. Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings. // *Economics of Security*, 2010, № 26.
 27. Unger, B., The amounts and effects of money laundering. // *The Dutch Ministry of Finance Report*, Netherlands, 2006.
 28. Walker, J. How Big is Global Money Laundering. // *Journal of Money Laundering Control*, 1999, Vol.3.